

Newsletter

VERENIGING BEDRIJFSLEVEN CURAÇAO

NEWSLETTER JUNI 2015

1.EDITORIAL

2.ECONOMIE

- Excerpt presentation Prof. Dr. R. Croes VBC LB Smith luncheon June 17, 2015
- Stand van zaken overheidsfinanciën 1ste kwartaal 2015

3.RAPPORTEN

- Most innovative countries

4.(Nieuwe)wetgeving

5.ECONOMISCHE INDICATOREN

1.EDITORIAL

Uit de meest recente resultaten van de Short Term Economic Review (STER) van de Kamer van Koophandel Curaçao blijkt dat in het eerste kwartaal 2015 sprake is van krimp van de economie van 0,5%.

De Financieel Management Rapportage (FMR) eerste kwartaal 2015 rapporteert een surplus op de begroting.

Hoewel sprake is van positieve ontwikkeling van de overheidsfinanciën en daarmee in beginsel voldaan wordt aan de eis van macro economische stabiliteit, lukt het nog steeds niet om (structurele) economische groei van de grond te krijgen. Naar oordeel van de VBC vormt gebrek aan vertrouwen de hoofdreden waarom investeerders het voorsnog laten afweten waardoor de economie stagneert.

Het gebrek aan vertrouwen is te wijten aan een aantal ontwikkelingen en factoren onder meer:

- Politieke onzekerheid en een niet stimulerend investeringsbeleid.
De verkiezingen die in 2016 op het programma staan en waarvan de verwachte uitkomst moeilijk te voorspellen is leidt ertoe dat investeerders terughoudend zijn. In ieder geval zit men niet te wachten op een herhaling van een gevoerd beleid welke geresulteerd heeft in grote overheidstekorten waardoor het noodzakelijk was om zware lasten verhogende maatregelen te nemen. Dit beleid gevolgd door voorstellen om de faciliteitenwetgeving te versoberen en een aantal onderdelen af te schaffen werkt remmend en tot afwachtend gedrag.
Andere ontwikkelingen zoals interne verdeeldheid in de coalitie, integriteitsperikelen bij bestuurlijke organen, voorstellen tot devalueren van het

- onderwijsniveau, fors verhogen van de lokale prijzen van olieproducten zonder dat de wereldmarktprijs van olie daartoe aanleiding geeft, dragen eveneens bij tot het verslechteren van het leef en investeringsklimaat met als gevolg dat investeerders nog meer de kat uit de boom kijken.
- Onduidelijkheid en onzekerheid ten aanzien van de raffinaderij, einde “grand father” regeling internationale financiële dienstverlening, terugbetaling schulden leiden tot ook tot terughoudend en voorzichtig gedrag bij investeerders. De rechtszaken tegen de raffinaderij vergroten deze behoedzame houding.
 - De politieke en daaruit voortvloeiende onzekere financiële en sociaaleconomische ontwikkelingen welke zich in buurland Venezuela voltrekken spelen ook een belangrijke rol bij het besluitvormingsproces van investeerders.

Zolang geen duidelijkheid verkregen wordt over deze onzekerheden zal het moeilijk zijn om het vertrouwen te herstellen. Daar het overgrote deel van de hierboven opgesomde onbestendigheden intern van aard is zou het in principe mogelijk zijn om snel hierin verandering en helderheid te brengen. Wat nodig is, is voeren van een beleid dat de elementen samenwerking, eenduidigheid, transparantie, integriteit en consistentie omvat en die gericht is op duurzame economische groei. Het strategisch toeristisch masterplan 2015-2020 dat nu op tafel ligt biedt hiertoe alle mogelijkheden. Een kwestie van gezamenlijk en eensgezind uitvoeren.

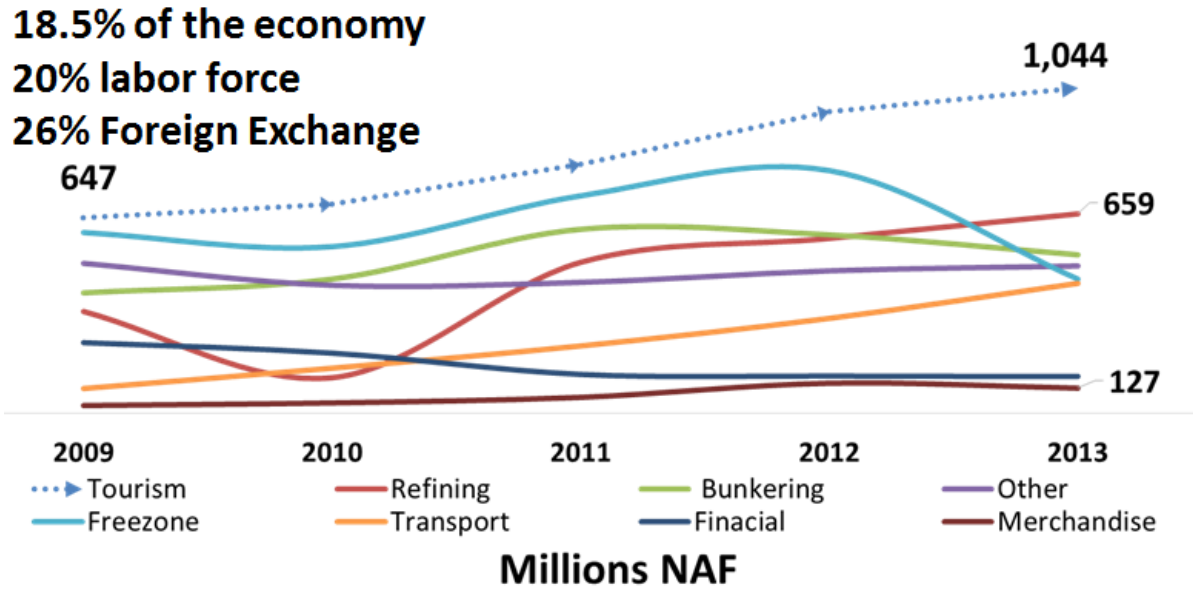
2.ECONOMIE

**Excerpt presentation “The third wave: Curaçao in transition through tourism”
by Prof. Dr. Robertico Croes delivered at VBC LB Smith Luncheon June 17, 2015**

Further development of tourism should be considered because this sector has the most growth potential compare to others.

The approach should be demand rather than supply driven. It is important to understand need and wants of tourists and that there is a good alignment between market and destination.

Current contribution tourism economy of Curaçao:

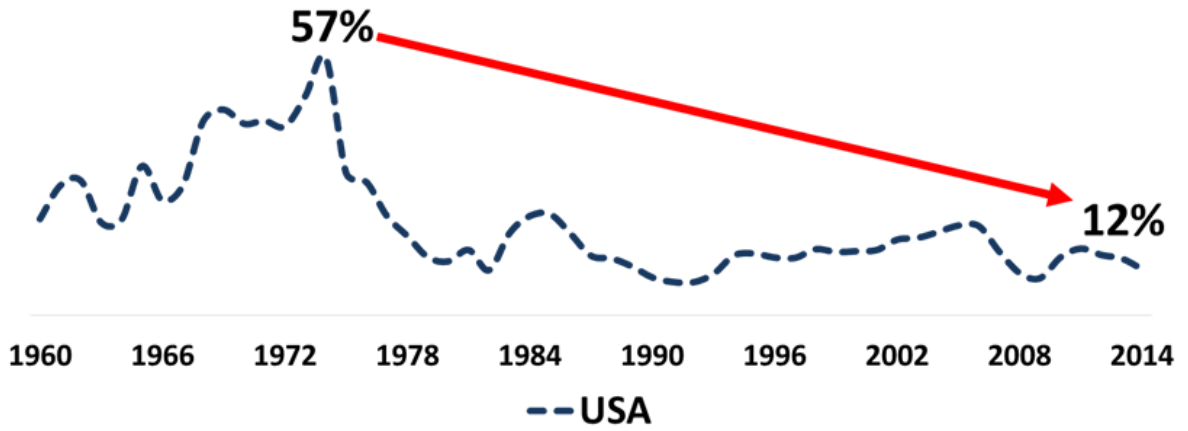

Further development of tourism might be the best instrument to solve challenges facing Curaçao:

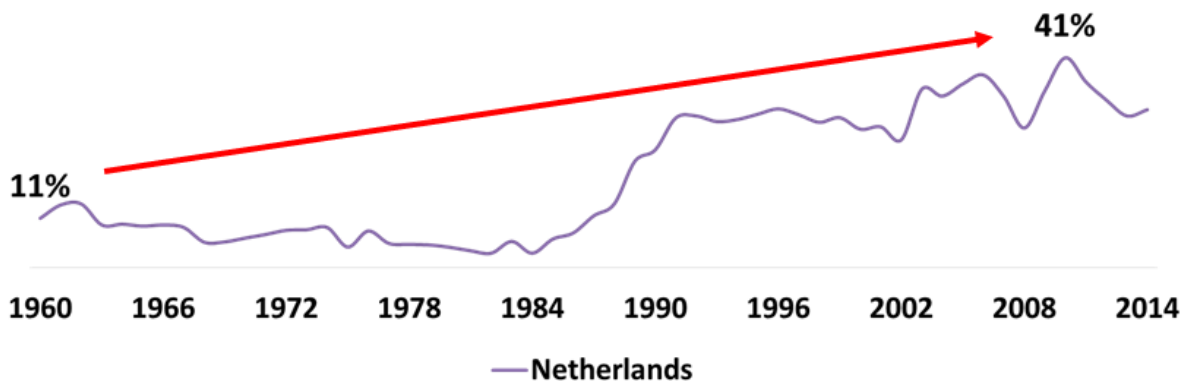
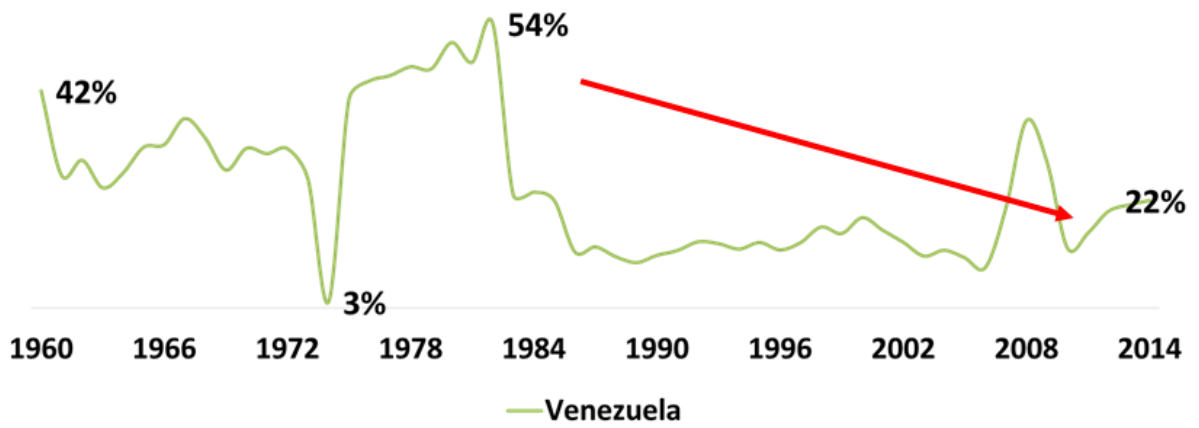

Growth of tourism is subpar compare to other destinations in the region, so there is room for improvement.

Why is the performance not optimal?

Value of the arrivals:

Spending	Hotel	Non-Hotel
Spending US\$-Lodging (only room expenses)	\$286	\$262
Spending US\$-Food/beverage (inside hotel)	\$72	\$30
Spending US\$-Food/beverage (outside hotel)	\$112	\$150
Spending US\$-Car rental	\$52	\$80
Spending US\$-Gasoline	\$12	\$17
Spending US\$-Taxi	\$12	\$7
Spending US\$-Public transportation	\$3	\$5
Spending US\$-Local arts/cultural events	\$9	\$8
Spending US\$-Shopping	\$135	\$148
Spending US\$-Internet/telephone	\$5	\$5
Spending US\$-Groceries/sundries	\$23	\$58
Spending US\$-Entertainment/nightlife/casino	\$28	\$20
Spending US\$-Water activities/recreation	\$40	\$32
Spending US\$-Other expenses	\$33	\$36
Per Trip	\$823	\$857
Per Day	\$99	\$74

Why we are not performing optimally?

- Nearly 50% of tourists do not stay in hotels
- Hotels are the engine of growth (\$0.43 per dollar goes to hotel)
- 1.92 multiplier effect
- Tourists staying in hotels spend 33.8% more than those not staying in hotels.

How to improve?

- Adjust strategy
- Focus on USA market especially the middle Atlantic regions

•Strategic orientation:

Refocus

Hotel Sector

USA Market

Keep/Sustain

Dutch Market

Venezuela

Latin America

Strategic Focus

•Strategic orientation:

Tourist Profile

Income: Above \$50,000
Education: College degree
Age: 31 and older
Status: Married with kids

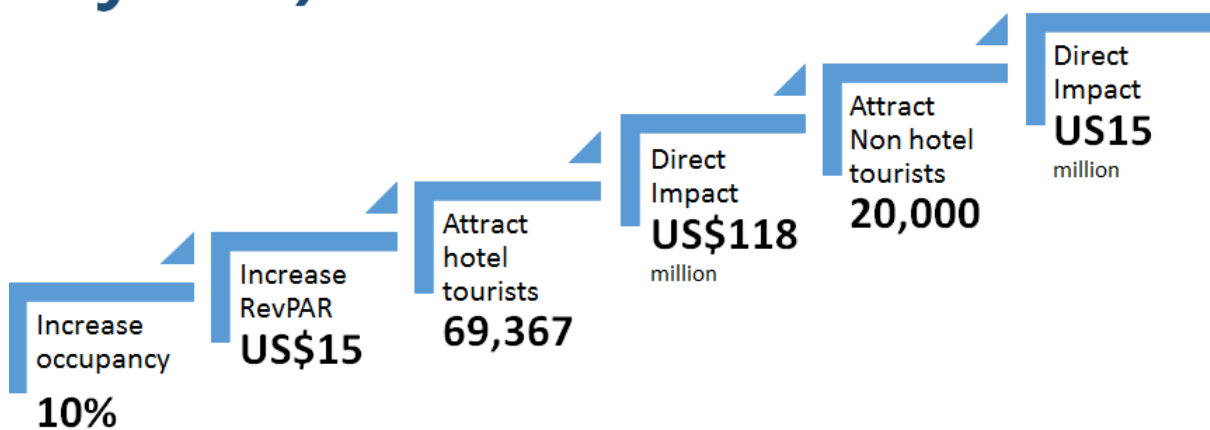
“A different Dutch Caribbean”

1. Aggressively promote to the Middle Atlantic
2. Increase the airlift capacity from the Middle Atlantic regions
3. Increase airlift from other regions that have good connectivity with gateways from the aforementioned regions.

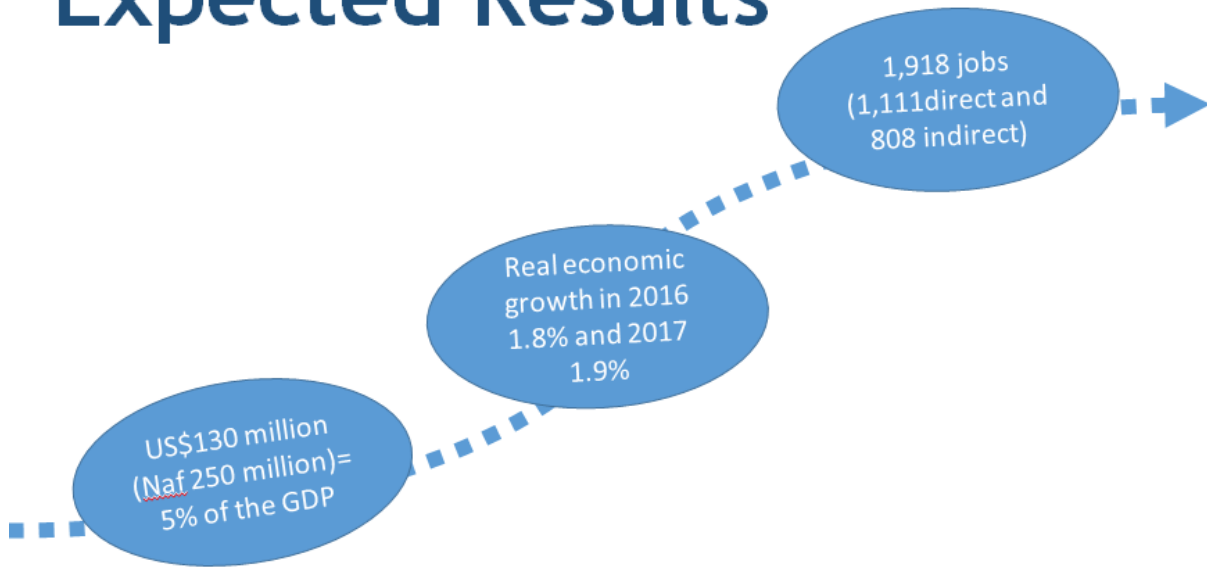

Expected results new strategy:

Strategic Focus (2-3 years)

Expected Results

Can this be done?

Clear alignment of

- what residents want (54% local population believes in the tourism promise) and
- what the tourist want (tourists leave Curacao satisfied).

What do the tourists want?

- Rank #1 Hospitality (positive attitude)
- Rank #2 Shopping
- Rank #3 Beaches

Institutional Support

- Restructuring CTB system
- Budget support \$40 million over five years

Sector	Direct and Indirect		Direct Jobs	Indirect Jobs
Agriculture, fishing, mining	\$28,291,163	2.9%	0	188
Manufacturing	\$102,447,290	10.5%	0	2,122
Electricity, gas, and water supply	\$44,777,159	4.6%	0	114
Construction	\$8,391,525	0.9%	0	92
Wholesale/Retail/Trade	\$141,102,926	14.5%	4,641	0
HORECA	\$348,431,191	35.9%	4,591	236
Transport and communication	\$105,354,262	10.8%	714	511
Financial Intermediation	\$103,294,583	10.6%	0	1,404
Other real estate activities	\$44,668,442	4.6%	0	824
Education	\$1,433,091	0.1%	0	13
Health	\$1,264,905	0.1%	0	21
Other services	\$42,176,633	4.3%	0	1,033
Total	\$971,633,169	100%	9,946	6,557

The Wildcard ... Oostpunt

- **Stand van zaken overheidsfinanciën 1ste kwartaal 2015**

Uit de op 15 mei 2015 aan de Staten aangeboden Financieel Management Rapportage (FMR) eerste kwartaal 2015 blijkt dat de begroting 2015 in balans is.

In het eerste kwartaal 2015 is sprake van een overschot op de Gewone Dienst van ongeveer ANG 60 mln (lasten ANG 1691,3 en baten ANG 1751,7). Het surplus is te danken aan de eenmalige uitkering BRK ontvangsten van ANG 57 mln.

De Kapitaaldienst laat in het eerste kwartaal 2015 een tekort zien van ANG 47 mln.

Voor details vide onderstaande tabel:

Recapitulatie Dienstjaar 2015

Recapitulatiestaat Diensten en Financiering overige	Prognose	Real vlp	Rekening	Rekening	Rekening	Prognose	Begr wijz	Andere	Begroting
Omschrijving (bedragen in ANG mln.)	BA2015v1	AA 2014	AA 2013	AA 2012	AA 2011	BA2015v1	Q1-2015	Mutaties	BA2015v0
GD Saldo van de Gewone Dienst (vóór bestemming)	-60,4	-53,8	-120,9	73,1	166,3	-60,4	0,0	57,0	-127,4
KD Saldo van de Kapitaaldienst	-47,1	-83,2	75,5	-35,1	-39,0	-47,1	0,0	-80,3	127,4
FN Saldo Financiering overige [REAL]	0,0	88,1	36,2	96,0	-39,7	0,0	0,0	0,0	0,0
MUTATIE van de beschikbare Liquide Middelen [REAL]	-13,3	-48,9	-9,2	134,0	87,6	-13,3	0,0	-13,3	0,0
GDU Gewone Dienst Lasten	1.691,3	1.544,0	1.581,5	1.743,5	1.743,0	1.691,3	0,0	-16,2	1.709,5
GDI Gewone Dienst Baten	-1.751,7	-1.597,8	-1.702,4	-1.670,4	-1.576,7	-1.751,7	0,0	85,2	-1.836,9
Saldo 4799 Gewone Dienst	-60,4	-53,8	-120,9	73,1	166,3	-60,4	0,0	67,0	-127,4
KDU Kapitaaldienst Uitgaven	348,8	212,8	187,4	61,2	45,6	348,8	7,6	0,0	341,2
KDI Kapitaaldienst Inkomsten	-301,7	-296,0	-111,9	-96,3	-84,6	-301,7	-7,6	-80,3	-213,8
Saldo 4999 Kapitaal Dienst	47,1	-83,2	75,5	-35,1	-39,0	47,1	0,0	-80,3	127,4

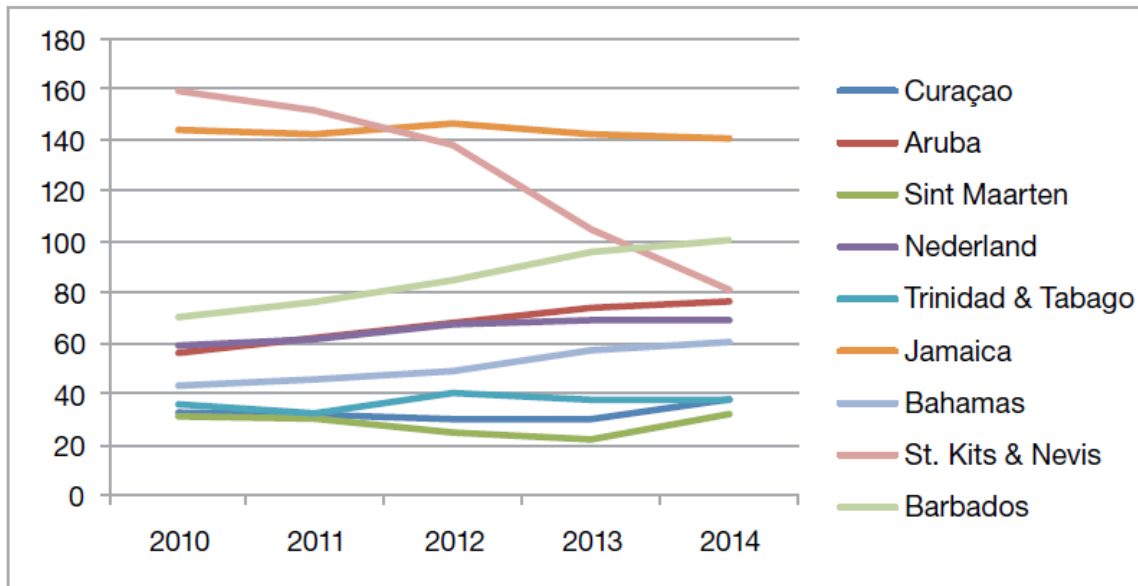
Hoewel de cijfers van de FMR 1ste kwartaal 2015 duiden op een evenwichtig en wellicht zelf positief saldo op de begroting zijn er ook risico's waarmee rekening gehouden moet worden. Onder meer betreft het (structurele) tekorten van de SVB fondsen AOV en BVZ, deficits van een aantal overheidsentiteiten (o.a. Aqualectra, CDM, CPost, ADC en RDK/CUC), vertraging bouw HNO (nieuw hospitaal) en exploitatietekorten SEHOS. Deze risico's zouden de ontwikkelingen van de begroting 2015 negatief kunnen beïnvloeden.

Voorts dient rekening te worden gehouden met de steeds kleiner wordende ruimte van de overheid om te kunnen lenen zonder de schuldquote van 40% te overschrijden. Het IMF acht een schuldquote van maximaal 40% als "gezonde" norm voor macro economische stabiliteit.

Met de recente gesloten leningen voor de bouw van het nieuwe ziekenhuis en ter financiering van enkele infrastructurele werken (onderhoud wegennet en scholen) is anno juni 2015 de grens van 40% in zicht gekomen.

Het is goed om te vermelden dat maar weinig landen in de regio voldoen aan de 40% schuldquotenorm van het IMF. Voor verdere details vide onderstaande grafiek welke in het jaarverslag 2014 van het College Financieel Toezicht (CFT) is opgenomen.

Figuur 1: ontwikkeling schuldquote

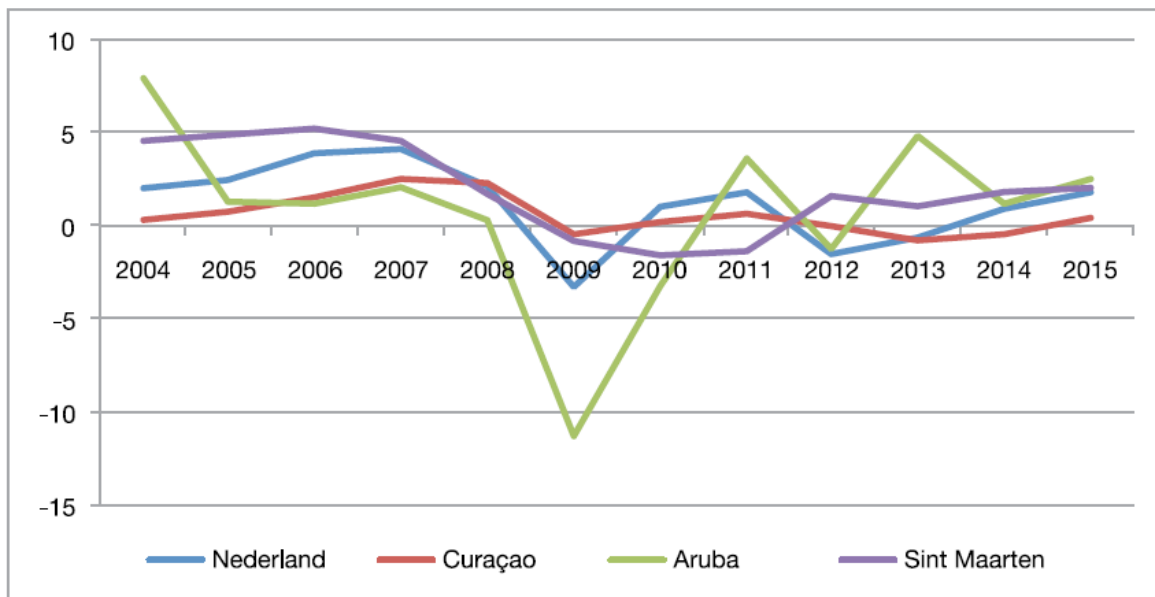
Bron: IMF 2015c, CBCS 2010, 2014a, 2014b, CBA 2014a, Cft 2014a, CPB 2015a.

De relatief gezonde positie van de overheidsfinanciën heeft echter vooralsnog niet geresulteerd in toename van duurzame economische groei.

Curaçao blijft kampen met een economie die niet echt groeit. Zowel binnen het Koninkrijk der Nederlanden als ten opzichte van de regio is de prestatie van de Curaçaose economie onder de maat. Dit blijkt onder meer uit onderstaande grafieken afkomstig uit het jaarverslag 2014 van het CFT.

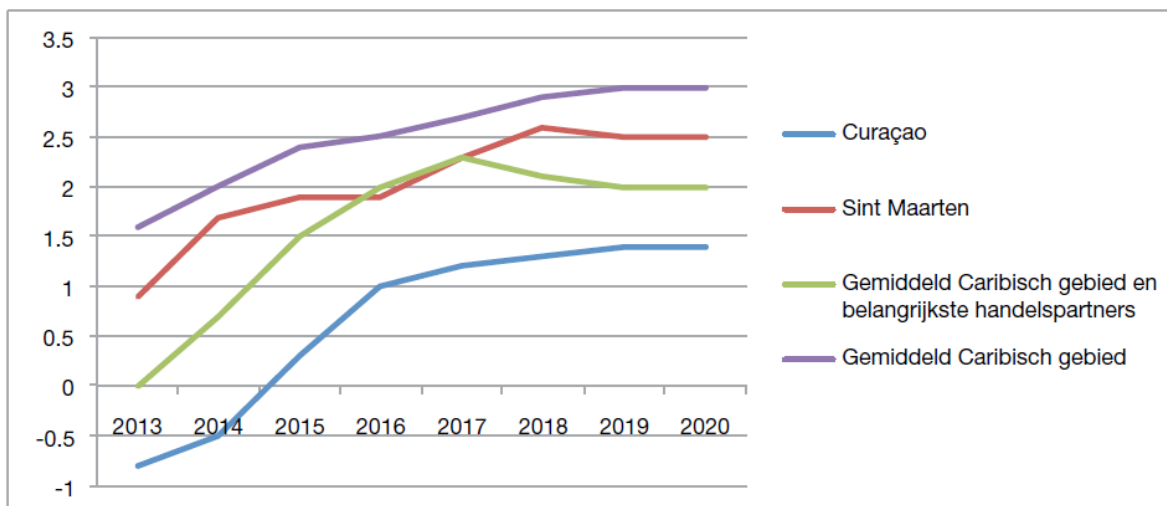
Het moge echter duidelijk zijn dat duurzame economische groei noodzakelijk is om de financieel en sociaaleconomische vraagstukken op te lossen en te beheersen.

Figuur 2: Economische groei in het Koninkrijk

Bron: CBCS (2014a en 2014b), CBA (2014a en 2014b), CPB (2014a en 2015a)

Figuur 3: Middellangetermijngroeiraming

Bron: IMF (2014e), voor 2013-2015 aangepast met recente groeiramingen

3. Rapporten

- **Most innovative countries**

In today's world, innovation is a subject of great importance because it stimulates sustainable growth in a highly competitive market.

The fundamental driver behind any innovation process is the human factor associated with it. It is the heart of all innovation its soul and purpose.

Other factors, such as technology and capital, also influence the innovation process, however these directly correlate with the human factor. Hence nurturing human capital at all levels and in all sections of society can be crucial for developing the foundation for innovation.

The message is very clear: in order to build an innovation-driven nation we need to educate our people well, and to provide them enough resources and incentives to chase their dreams. Innovation will follow.

Improving skills is one of the most important ways to raise innovation, productivity, and economic growth, and to improve social welfare and equality.

Above statements and conclusions are derived from the Global Innovation Index 2014: the Human Factor report. This report is the result of a collaboration between Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization (WIPO) as co-publishers, and their Knowledge Partners.

The Global Innovation Index report (GII) 2014 covers 143 economies around the world and uses 81 indicators across a range of themes.

The top 30 economies in the GII 2014 edition are:

Global Innovation Index rankings

Country/Economy	Score (0–100)	Rank	Income	Rank	Region	Rank	Efficiency Ratio	Rank	Median: 0.74
Switzerland	64.78	1	HI	1	EUR	1	0.95	6	
United Kingdom	62.37	2	HI	2	EUR	2	0.83	29	
Sweden	62.29	3	HI	3	EUR	3	0.85	22	
Finland	60.67	4	HI	4	EUR	4	0.80	41	
Netherlands	60.59	5	HI	5	EUR	5	0.91	12	
United States of America	60.09	6	HI	6	NAC	1	0.77	57	
Singapore	59.24	7	HI	7	SEAO	1	0.61	110	
Denmark	57.52	8	HI	8	EUR	6	0.76	61	
Luxembourg	56.86	9	HI	9	EUR	7	0.93	9	
Hong Kong (China)	56.82	10	HI	10	SEAO	2	0.66	99	
Ireland	56.67	11	HI	11	EUR	8	0.79	47	
Canada	56.13	12	HI	12	NAC	2	0.69	86	
Germany	56.02	13	HI	13	EUR	9	0.86	19	
Norway	55.59	14	HI	14	EUR	10	0.78	51	
Israel	55.46	15	HI	15	NAWA	1	0.79	42	
Korea, Republic of	55.27	16	HI	16	SEAO	3	0.78	54	
Australia	55.01	17	HI	17	SEAO	4	0.70	81	
New Zealand	54.52	18	HI	18	SEAO	5	0.75	66	
Iceland	54.05	19	HI	19	EUR	11	0.90	13	
Austria	53.41	20	HI	20	EUR	12	0.74	69	
Japan	52.41	21	HI	21	SEAO	6	0.69	88	
France	52.18	22	HI	22	EUR	13	0.75	64	
Belgium	51.69	23	HI	23	EUR	14	0.78	55	
Estonia	51.54	24	HI	24	EUR	15	0.81	34	
Malta	50.44	25	HI	25	EUR	16	0.99	3	
Czech Republic	50.22	26	HI	26	EUR	17	0.87	18	
Spain	49.27	27	HI	27	EUR	18	0.76	60	
Slovenia	47.23	28	HI	28	EUR	19	0.78	53	
China	46.57	29	UM	1	SEAO	7	1.03	2	
Cyprus	45.82	30	HI	29	NAWA	2	0.77	56	

Ranking countries in the region:

Barbados: 41

Panama: 52

Costa Rica: 57

Colombia: 68

Jamaica: 82
 Dominican Republic: 83
 Trinidad & Tobago: 90
 Venezuela: 122

4.(Nieuwe)Wetgeving

Beknopt overzicht recente (initiatief) wetsvoorstellen/aanpassingen op sociaal-economisch gebied welke door de Regering dan wel als initiatief ontwerp van de Staten aan de wetgevende macht ter behandeling zijn aangeboden en waar de SER advies over dient uit te brengen (periode mei t/m juni 2015).

In de betreffende verslagperiode zijn er geen stukken aan de SER ter advisering aangeboden.

5.ECONOMIC INDICATORS

Foreign Exchange Position (x mln) :	May 2015 :	NAf 2,664
definition IMF	May 2015 :	NAf 2,451
Import coverage (months)	May 2015 :	4.3

Consumer Price Index (Oct 2006 = 100)	April 2015	:122.4
	April 2014	:122.4
	Change	: 0 %
Average inflation past 12 months		: 1.4 %

Population and Employment		
Curaçao	:	2013 2011
Total population		150,782 147,858
Employed population		63,493 62,042
Unemployed population		9,512 6,721
Labor Force		73,005 68,763
Unemployment rate		13.0% 9.8%

Stay over tourism no of visitors	:	May 2015 year to date : 194.987
		May 2014 year to date : 176.911
		Change : 10%

Cruise tourism no. of passengers	: May 2015 year to date: 300.115 May 2014 year to date : 325.005 Change: -3 %

Stay over nights	May 2015 year to date: 1.674.830 May 2014 year to date: 1.595.473 Change: 5%

Shipping	: Jan - May 2015	Jan - May 2014
Freight	391	384
Tanker	475	497
Cruise	145	145
Others	183	166

	Jan- April 2015	Jan-April 2014
Cargo movements, metric tons		
Unloaded	183,004	197,985
Loaded	63,297	64,908

	May 2015	May 2014
Total companies Commercial Register		
Local	24,915	24,332
International	13,758	14,233
Total	38,673	38,565

Source: Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten, Central Bureau of Statistics, Curaçao Tourism Development Foundation, Curaçao Port Authority, MEO, CHATA, Chamber of Commerce Curaçao